

درس فارغ فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فی احکام الجبائر

موضوع جزئی: همانندی حکم جبائر در غسل با حکم جبائر در وضو

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۱۸ شهریور ۱۳۹۹

مصادف با: ۱۹ محرم الحرام ۱۴۴۲

جلسه: ۲

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهیرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

مسأله ۶۲۲: «حکم الجبائر فی الغسل کحکمها فی الوضوء واجبة و مندوبة و إنما الکلام فی أنه هل یتعیّن حیثئذ الغسل ترتیباً أو یجوز الارتماسی أيضاً؟ و علی الثانی هل یجب أن یمسح علی الجبيرة تحت الماء أو لا یجب؟ الأقوی جوازه و عدم وجوب المسح و إن کان الأحوط اختیار الترتیب و علی فرض اختیار الارتماس فالأحوط المسح تحت الماء، لکن جواز الارتماسی مشروط بعدم وجود مانع آخر من نجاسة العضو و سرائتها إلى بقية الأعضاء أو کونه مضرّاً من جهة وصول الماء إلى المحل»^۱.

به نظر مرحوم سید (ره)، حکم جبائر در غسل، مثل حکم جبائر در وضوی واجب و مندوب است [، یعنی در باب غسل نیز بر موضع جبیره مسح می شود] و همانا کلام در این است که آیا در غسل جبیره ای، غسل حتماً باید به نحو ترتیبی انجام شود یا اینکه جایز است که به نحو ارتماسی نیز انجام شود؟ و اگر انجام غسل به نحو ارتماسی جایز باشد، آیا واجب است که در زیر آب بر موضع جبیره دست کشیده شود یا واجب نیست؟ اقوی این است که انجام غسل جبیره ای به نحو ارتماسی نیز جایز است و واجب نیست که در زیر آب بر موضع جبیره دست کشیده شود؛ هر چند که احتیاط [مستحب] این است که شخص، غسل جبیره ای را به نحو ترتیبی انجام بدهد و بر فرض اینکه انجام غسل را به نحو ارتماسی اختیار کرد، احتیاط [مستحب] این است که در زیر آب بر موضع جبیره دست بکشد، لکن جواز انجام غسل جبیره ای به نحو ارتماسی، مشروط به عدم وجود مانع دیگر، از قبیل نجاست عضو و سرائتش به بقیه اعضا یا ضرر داشتن غسل ارتماسی به خاطر رسیدن آب به محل جبیره می باشد.

مرحوم سید (ره) در مسأله مذکور، چند فرع را مطرح کرده است؛

فرع اول، اینکه حکم جبائر در غسل، مثل حکم جبائر در وضوی واجب و مندوب است، یعنی همان گونه که در باب وضوی جبیره ای، حکم این بود که باید بر موضع جبیره مسح شود، در غسل جبیره ای نیز باید بر موضع جبیره مسح شود. دلیل حکم مذکور در فرع اول این است که؛

اولاً؛ عدم فرق بین وضو و غسل در احکام جبیره، اجماعی است و از این جهت بین فقها اختلافی نیست.

ثانیاً؛ به روایاتی نیز در این رابطه استناد شده است که روایات ذیل از آن جمله اند؛

روایت اول: صحیحہ عبدالرحمن بن حجاج: عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرُّضَا (ع) «عَنِ الْكَسِيرِ تَكُونُ عَلَيْهِ الْجَبَائِرُ أَوْ تَكُونُ بِهِ الْجَرَاحَةُ؟ كَيْفَ يَصْنَعُ بِالْوُضُوءِ وَ عِنْدَ غُسْلِ الْجَنَابَةِ وَ غُسْلِ الْجُمُعَةِ؟ فَقَالَ: «يَغْسِلُ مَا وَصَلَ إِلَيْهِ الْغُسْلُ مِمَّا ظَهَرَ مِمَّا لَيْسَ عَلَيْهِ الْجَبَائِرُ وَ يَدْعُ مَا سِوَى ذَلِكَ مِمَّا لَا يَسْتَطِيعُ غَسْلَهُ وَ لَا يَنْزِعُ الْجَبَائِرَ وَ لَا يَعْبَثُ بِجَرَاحَتِهِ»^۲.

۱. سید محمدکاظم، طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۲۶۷.

۲. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱، کتاب الطهارة، ابواب الوضوء، باب ۳۹، ص ۴۶۳، ح ۱.

امام رضا (ع) در روایت مذکور در پاسخ سائل که از کیفیت وضو و غسل در رابطه موضعی که جبیره دارد یا جراحت دارد، سؤال کرده است، فرموده است که آن موضعی که ظاهر است و جبیره ندارد را می‌شوید و ما سوای آن را که نمی‌تواند بشوید، رها می‌کند و جبائر را لازم نیست که بردارد.

روایت دوم: مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ الْعِشَاءِيُّ فِي تَفْسِيرِهِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) عَنْ الْحَسَنِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع)؛ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) عَنْ الْجَبَائِرِ تَكُونُ عَلَى الْكَسِيرِ؛ كَيْفَ يَتَوَضَّأُ صَاحِبُهَا وَكَيْفَ يَغْتَسِلُ إِذَا أَجْنَبَ؟ قَالَ: «يُجْزِيهِ الْمَسْحُ عَلَيْهَا فِي الْجَنَابَةِ وَالْوُضُوءُ...»^۱.

در این روایت نیز رسول اکرم (ص) در پاسخ حضرت امیرالمؤمنین؛ امام علی بن ابیطالب (ع) که از جبائری که بر موضع شکستگی گذاشته شده است، سؤال کرده است که شخص چگونه وضو و غسل انجام می‌دهد، فرموده است که مسح بر موضع جبیره کفایت می‌کند.

البته روایاتی نیز وجود دارند که در آن روایات به تیمم حکم شده است، لکن عرض می‌شود که این روایات بر موردی حمل می‌شوند که استعمال آب ممکن نباشد و استعمال آب برای شخص ضرر داشته باشد.

مرحوم آیت الله خویی (ره) فرموده است که این سخن که حکم جبیره در باب غسل همانند حکم جبیره در باب وضو است به موردی مربوط است که شخص نسبت به عدم فرق بین بین وضو و غسل در احکام جبائر، قطع پیدا کند و چون این سخن تمام نیست و قطع به تساوی وضو و غسل در احکام جبائر وجود ندارد لذا باید به اخبار رجوع شود و در رجوع به اخبار به این نکته توجه شود که آیا غسل و وضو در همه موارد مثل هم می‌باشند یا در بعضی موارد، بین این دو تفاوت است که اگر از اخبار استفاده شود که هیچ تفاوتی بین وضو و غسل نیست، در این صورت حکم جبیره در غسل همانند حکم جبیره در وضو است، ولی اگر دلیلی بر تساوی بین وضو و غسل پیدا نشد به اصل اولی رجوع می‌شود و اصل اولی این است که گفته شود که کسی که نمی‌تواند وضو یا غسل انجام بدهد و استعمال آب برای او ممکن نیست باید تیمم کند.

مرحوم آیت الله خویی (ره) فرموده است که اگر گفته شود که بین غسل و وضو تساوی نیست، در این صورت به تخییر حکم می‌شود و گفته می‌شود که اگر شخصی که جبیره دارد، جنب شد، بین غسل جبیره‌ای و تیمم جبیره‌ای مخیر است و غسل جبیره‌ای برای او متعین نیست.

مؤید عدم تعین غسل جبیره‌ای این است که در باب غسل، تعین غسل جبیره‌ای موجب عسر و حرج می‌شود بر خلاف باب وضو که حکم به وضوی جبیره‌ای عسر و حرج در پی ندارد لذا چون حکم به غسل جبیره‌ای موجب عسر و حرج می‌شود به اصل اولی که تیمم یا لأقل تخییر بین غسل جبیره‌ای و تیمم جبیره‌ای است، رجوع می‌شود.

مرحوم آیت الله خویی (ره) در ادامه فرموده است که آنچه بین فقها معروف است این است که غسل و وضو از حیث احکام باب جبائر مثل هم‌اند، اما صحیح این است که گفته شود که حکم غسل و وضو در باب جبائر یکی نیست لذا اگر شخصی که جراحت یا شکستگی دارد جنب شود بین غسل جبیره‌ای و تیمم مخیر است و فرقی نمی‌کند که جبیره بر موضع شکستگی یا جراحت باشد یا اینکه جبیره نباشد و روی شکستگی یا جراحت، مکشوف باشد.

اما نظر مختار این است که حق با مرحوم سید (ره) است و فرقی بین وضو و غُسل از حیث احکام باب جبائر نیست و اجماع و دو روایاتی که ذکر شد نیز عدم فرق بین این دو را تأیید می‌کند. بله! درست است که هر موردی که غُسل جبیره‌ای عُسر و حرج در پی داشته باشد وظیفه شخص این است که تیمّم کند.

فروع دوم، این است که اقوی این است که انجام غُسل جبیره‌ای به نحو ارتماسی نیز جایز است و واجب نیست که در زیر آب بر موضع جبیره دست کشیده شود، هرچند که احتیاط [مستحب] این است که شخص، غُسل جبیره‌ای را به نحو ترتیبی انجام بدهد و بر فرض اینکه انجام غُسل را به نحو ارتماسی اختیار کرد، احتیاط [مستحب] این است که در زیر آب بر موضع جبیره دست بکشد. دلیل حکم مذکور؛ مبنی بر اینکه غُسل جبیره‌ای؛ چه به نحو ترتیبی باشد و چه به نحو ارتماسی باشد، حکم وضو را دارد، اطلاق ادله غُسل است، یعنی ادله‌ای که در باب غُسل وارد شده‌اند بین غُسل ترتیبی و غُسل ارتماسی فرق نگذاشته‌اند بنابراین، همان‌گونه که شخص وقتی می‌خواهد غُسل کند، هم می‌تواند غُسل را به نحو ترتیبی انجام بدهد و هم می‌تواند غُسل را به نحو ارتماسی انجام بدهد، زمانی که بخواهد غُسل جبیره‌ای انجام بدهد نیز مخیر است که غُسل را به نحو ترتیبی انجام بدهد یا به نحو ارتماسی انجام دهد.

روایاتی در این رابطه وارد شده‌اند که روایات ذیل از آن جمله‌اند؛

روایت اول: صحیحہ حلبی نیز بر همین مطلب دلالت دارد؛ **عَنِ الْحَلَبِيِّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ: «إِذَا ارْتَمَسَ الْجُنْبُ فِي الْمَاءِ ارْتِمَاسَةً وَاحِدَةً أَجْزَأُ ذَلِكَ مِنْ غُسْلِهِ»^۱.**

روایت دوم: صحیحہ زراره: **عَنْ زُرَّارَةَ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ غُسْلِ الْجَنَابَةِ فَقَالَ: «... وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا جُنِبًا ارْتَمَسَ فِي الْمَاءِ ارْتِمَاسَةً وَاحِدَةً أَجْزَأُ ذَلِكَ وَإِنْ لَمْ يَدُلْكُ جَسَدَهُ»^۲.**

در این روایت، امام صادق (ع) در پاسخ زراره فرموده است که اگر شخص جنب باشد و یک بار به نحو ارتماسی غُسل کند، کفایت می‌کند، هرچند که [در زیر آب] بر بدنش دست نکشد.

مرحوم سید (ره) در ذیل مسأله مورد بحث [۶۲۲] نوشته است که جواز انجام غُسل جبیره‌ای به نحو ارتماسی، مشروط به عدم وجود مانع دیگر، از قبیل نجاست عضو و سرایتش به بقیه اعضا یا ضرر داشتن غُسل ارتماسی به خاطر رسیدن آب به محل جبیره، می‌باشد بنابراین، اگر غُسل ارتماسی موجب سرایت نجاست به سایر اعضا گردد یا اینکه غُسل ارتماسی ضرر داشته باشد، انجام غُسل به صورت ارتماسی جایز نیست.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. همان، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۲۶، ص ۲۳۲، ح ۱۲.

۲. همان، ص ۲۳۰، ح ۵.